

thur, dan zou
en geen aan-
kunnen doen

s de verklaring
ng voorkomen,
zijn wenschen

dood van zijn
in 1516 ook
laan streefde hij
izerlijke macht
ke Staat raakte
paans-Keizer-
moest de Paus
zereiniteit van
op van Wolsey
andelen in hun
toen het ten
maar van zijn
ken, was het
den Paus, en
r des Keizers,

ijn rijkdommen
ard, het kanse-
More gegeven,
Kardinaal, de
pste ongenade:
n Tower, toen

dat More het
d den koning
zichten inzake
lde. Maar toen
m geen beroep
eiding, had hij
n, en gaf met

i het bekende
humanisten uit
asmus, Grocyn
ind lief, maar
kosmopolitisch
sche illustratie
lijk Europa als
k Europa werd
s tot voor de
usschen putten
hun doelooze
Hendrik VIII
gevolde schat-
VII nagelaten,
e, en hij heeft
hij weachte
rs, ook opdat
over Aziatische
n Christelijken
n parallel met

It ons in zijn
zij eens samen
lat de toekomst
God nu, mijn
ie dingen goed
ze mij in een
n de Thames

welke die drie
mochten, ant-
eerste is, dat,
n in een strijd
(), ze allen in
r de Kerk van
rg lijdt onder
t kwam in een
De derde, dat
den koning tot
betrokken par-

bedoelde More
der hervormers,
n der roomsche
vóór het ver-
Engelsch onder
zijn volgelingen,
an, maar More
iding niet door
schieden, maar
Aartsbisschop-
h dan ook per-
n Tindale, een
die eerst in
den Bijbel in
ng in Engeland
den steun van
u, en met oog-
r Nederlanden,
ehandeling van
(III), wel gaarne
gebracht: „God
is wonders to

lelijke politieke
vormers bove-
amerijk (1529), in
aandeel had, en die
leide.
over Sir Thomas

genoemd motief voor Karel niet meer gold en Tindale, na meer dan een jaar op het kasteel Vilvoorden bij Antwerpen gevangen te hebben gezeten, in 1533 den brandstapel moest beklimmen, waren zijn laatste woorden volgens Foxe in zijn Martelarenboek: „Heere, open de oogen van den Koning van Engeland“. „Of Hendriks oogen wel ooit voor iets anders geopend werden dan voor wat hij als zijn eigen belang beschouwde, mag betwijfeld worden“, zegt een zeker schrijver, maar toen Tindale verbrand werd, was More reeds onthoofd, en was Hendrik begonnen toe te stemmen in de verspreiding van bijbels in het Engelsch. „God moves...“. Tindale's vertaling was zeer goed, zijn Engelsch zeer zuiver. De Authorized Version (door de regeering geautoriseerde vertaling, gelijk onze Statenvertaling) van 1611, die nog altijd in de Engelsche kerken gebruikt wordt, is voor 90 pCt. die van Tindale; en zij heeft, als bij ons de Statenbijbel, haar stempel op de Engelsche taal gedrukt.

De derde wensch van More, op zijn wandeling met Roper geuit, was dat de kwestie van 's Konings huwelijk op bevredigende wijze geregeld mocht worden. Hij was toen nog geen kanselier. Wij hebben gezien, met welke belofte van 's Konings wege hij dat ambt op zich nam. Toch werd deze zaak hem noodlottig.

Want de Koning wilde nu doorzetten: hij wenschte haast te maken met zijn huwelijk met Ann Boleyn, want de zoon, dien hij verwachtte, moest de rechtmatige troonopvolger zijn. Toen de Paus, onder druk van Karel V, weigerde 's Konings huwelijk met Catharina van Arragon onwettig te verklaren, proclameerde Hendrik zichzelf tot hoofd der — in leer en organisatie overigens dezelfde blijvende — Engelsche Kerk, liet door den Aartsbisschop van Canterbury, Cranmer, die hem als zoodanig met overtuiging erkende, de onwettigheid bovengenoemd uitspreken, en zich in den echt verbinden met Ann Boleyn, die hem spoedig tot zijn nieuwe teleurstelling, inplaats van een zoon, een dochter, de latere koningin Elizabeth, schonk.

De geestelijkheid van Engeland boog. Niet alzo Thomas More, de beminnelijke, om zijn humor gezochte, vrodellievende, graag theologiseerende rechtgeleerde Humanist; Utopist en tegelijk conservatief kanselier van een tiran; iemand die wel hervormingen wilde, maar met handhaving van het hoogste kerkgezag, dat van den Paus: om Godswil en des gewetenswil, — want zóó zag hij het, hij kon niet anders, evenmin als Luther.

Hij legde zijn kanselierschap neer, werd spoedig naar den Tower gebracht, en toen hij bleef weigeren den Koning als hoofd der kerk te erkennen, viel zijn hoofd op het blok, na 15 maanden gevangenschap (1536).

Kardinaal Fisher trof om dezelfde reden hetzelfde lot.

De breuk van Engeland met Rome met al de verstrekende gevolgen er van was een voldongen feit.

Geweld en tirannie van een roomsch vorst baanden den weg voor de hervorming in Engeland: „God moves in a mysterious way, His wonders to perform“.

En de vorst, die van den Paus den eereftitel verwierf van „Verdediger des Geloofs“ maakte tot martelaren de twee vrome mannen die Rome thans op het punt staat heilig te verklaren.

J. VELDKAMP.

MUZIKALE KRONIEK

Allerlei.

II.

George Stam gaf bij Wolters de Melodieën van Enige Gezangen van de Gereformeerde Kerken uit, geheel opnieuw vierstemmig gezet, met voor-, en tusschenspielen, voor orgel met of zonder pedaal, piano of gemengd koor.

Er zijn op de „Enige Gezangen“ méér bewerkers afgekomen. Dit is evenwel verreweg de beste bundel, die ik in handen kreeg.

De bedoeling is, dat deze 29 zettingen een onderdeel zullen vormen van de algehele herziening van het onder ons zoo bekend koraalboek van Worp.

Het maakt een heel verschil of men dezen bundel van Stam beoordeelen moet voor organisten, of voor huiselijk gebruik.

Wat mijn meening betreft over de waarde voor kerkorganisten, ik geloof dat ik daarvoor het best kan verwijzen naar de uitvoerige beoordeeling, die de heer v. d. P. gaf in het Januari-nummer van „Organist en Eredienst“. Men vindt daar een vakrecensie, waarmee ik me volkomen kan vereenigen.

Voor huiselijk gebruik acht ik de zetting van de koralen niet ideaal, maar stukken gezonder dan die waaraan Worp ons trachtte te wennen. Populair zal deze uitgave toch wel niet worden,

en dat zit in de voor- en tusschenspielen. Ik kan ze persoonlijk zeer wel waardeeren, maar ik vrees dat het groote (?), harmoniumspelende publiek, toch reeds zoo traag in het studeeren, er heel weinig van terecht zal brengen; ik denk, dat men deze degelijke, en allesbehalve saaie composities gaarne ruilen zal voor slechter, omdat men deze muziek ten eerste te vreemd, ten tweede te moeilijk vindt. Aan den eenen kant is dat een flinke aanbeveling van Stams gedegen werk.

Er blijft m.i. plaats hiernaast voor eenvoudiger, maar goede, muzikale bewerking.

Op dezelfde stof, bewerking van koralen, heeft zich voor een deel, Zorgman met zijn staf geworpen in de series „Nederlandsche Orgelwerken“ en „Protestantsche Kerkmuziek“.

De eerste serie is alleen voor organisten van belang, want daarin worden (of beter: werden) composities opgenomen met verplichte pedaalpartij. Dergelijke periodieke uitgaven (eens per maand) lijden gewoonlijk onder een zekere onevenwichtigheid, vooral in het begin. Zoo ook deze. Toch zijn er wel zooveel behoorlijk bruikbare composities in verschenen, dat ik het jammer vind, dat de heer Zorgman deze toe te juichen poging om niet te moeilijke, voor den gemiddelden organist niet te hoog liggende, kerkelijke muziek te publiceeren, heeft moeten staken. De „gemiddelde“ Protestantsche organist blijkt of geen belangstelling te hebben voor zulk werk, of hij behelpt zich liever met het allereenvoudigste.

Dat nog eenvoudiger vindt men in de tweewekelijkse serie „Protestantsche Kerkmuziek“. Hierin verschijnen kerkelijke composities met zeer eenvoudige pedaalpartij, terwijl er ook hiel wat bij zijn, die zonder voetklavier kunnen uitgevoerd worden. Na de jongste wijziging, waarbij de pedaalserie verviel, zal het zelfs regel zijn, dat alle bijdragen zonder pedaal speelbaar zijn.

Daardoor worden ze dus tegelijk bruikbaar voor het harmonium, en is er reden om deze serie te noemen als muziek die geschikt is voor de huiskamer.

Ik wil hier op deze serie wijzen voor degenen, die van tijd tot tijd eens iets nieuws op hun harmonium willen hebben, die voelen voor bewerkingen van koralen en liederen, en die er niet tegenop zien om wat meer studie te spendeeren aan psalmen en gezangen dan een behoorlijke voordracht van de voorspielen in de bekende hundeis meebrenge.

Ik hoop, dat de heer Zorgman (Velp, Geld.) kans ziet, deze serie althans voort te zetten, want daar doet hij een goed werk mee. Harmoniumspelers komen op die manier (organisten laat ik nu maar even buiten zicht) in aanraking met verschillende stijlvormen, kunnen hun smaak op het speciale terrein van koraalbewerking en -zetting vormen, ook door gewettigde critiek, — en komen misschien langs dezen weg tot de studie van het kerkorgelspel.

Op het oogdenlijk geeft de heer Zorgman in het bijzonder aandacht aan de „Enige Gezangen“. Onder de nummers die dit jaar verschenen, zijn ongetwijfeld het belangrijkste die van den redacteur zelf over „Enige Gezangen“ No. 5, 14, 16 en 18 en de drie koraalvoorspielen van Groot-hengel bij Psalm 20, 21, en 22.

Ten slotte: het Christelijk Muziektijdschrift „De Harp“, dat ik geregeld toegezonden krijg. De heer Pijlman houdt zijn lezers nog evenals vroeger op de hoogte van hetgeen er in Christelijken kring door koren gezongen wordt, en beter dan vroeger licht hij in over de gebeurtenissen op orgelgebied. Voor veel orgelliefhebbers zal het aandeel dat Jan Zwart had in de kolommen betreffende orgels en orgelspel een reden geweest zijn, zich te abonneeren en de rest op den koop toe te nemen.

Indien de heer Pijlman zijn uitgave over de heele linie op peil weet te houden, is er nog steeds plaats onder ons voor het bewijs van durf en volharding, dat „De Harp“ reeds bijna dertig jaar geeft.

J. L. F.

Correspondentie van de Redactie.

J. te W. U. is erkentelijk er voor, dat in „De Reformatie“ telkens weer, ook door vroegere en nieuwere medewerkers, een poging ondernomen wordt, om de heilsgeschiedenis christologisch te zien en te behandelen. En U wenscht, dat stelselmatig onderwerpen uit de openbaringsgeschiedenis in dezen geest zullen worden behandeld, opdat wij verlost worden van allegorieën e.d., die b.v., gelijk U zegt, een heuschen storm op een heusche zee dadelijk in een levensstorm laten „verdampen“. U hebt groot gelijk. Wanneer b.v. het beeld in het dal van Dura (Nebukadnezar, Daniël) minder „vergeestelijkt“ was, en dus in de lucht gezet, en meer concreet gezien was als een uiting van heidensch staats-absolutisme, dan zou de vraag, die ik in het hoofdartikel van heden opwerp, waarschijnlijk directer en positiever beantwoording krijgen: de vraag n.l., of men niet weigeren moet, een exponent der staats-almacht als God te eeren, en daartegenover stellen moet

(inplaats van 't zuchten onder een „opgelegd“ juk): de concrete verbondsgehoorzaamheid, ongeacht de gevolgen (een brandende oven). In hoeverre in de toekomst ons blad hieraan verder zijn aandacht geven kan, zal afhangen van den tijd van redactie en medewerkers. Vriendelijk dank voor Uw brief. De namen hebben de aandacht.

J. te L. U. vraagt mij naar Gen. 2:20. Prof. Dr G. Ch. Aalders heeft (Korte Verklaring, Kampen, Kok), in den tekst: „Voor den mensch vond Hij geene hulp die bij hem paste“, het woord „Hij“ met een hoofdletter geschreven. Dit valt U op, omdat hij-kens die hoofdletter dan aan God gedacht is, terwijl U meende, blijkens het tekstverband, dat hier van Adam zelf gesproken was. In de verklaring op blz. 124 vindt U deze hoofdletter niet verduidelijkt. Integendeel, er wordt gezegd, dat de mensch ontwaart, dat hem iets ontbreekt, dat de dieren bezitten, t.w. het gemeenschapsleven. U vermoedt, dat die hoofdletter ook een drukfout kan zijn. Natuurlijk kan ik hierover niet oordeelen; en tot ons aller leedwezen is de hooggeachte schrijver ziek. Wel kan ik er op wijzen, dat zijn groote werk „De Goddelijke openbaring in de eerste drie hoofdstukken van Genesis“, blz. 310, dezelfde opvatting geeft over Adam's komen tot de ontdekking, dat hem, den meerdere van de dieren, iets onthak wat juist deze bezaten: het gemeenschapsleven. Gunkel denkt bij vers 18 wel aan een overlegging van God, maar in vers 20 toch aan een ontdekking van den mensch. Evenzoo König. Een middenstandpunt wordt ingenomen door Skinner: Tu. al. take God as subj.; but it may be pass. expressed by indef. subj. (G-K § 144d, e) = „there was not found“. De Leidsche vertaling ook heeft de kleine „h“, de kantteekeningaren dito. Evenzoo Keil, Bleeker, Knobel, enz.

K. S.

Bezuiniging en onderwijs.

In een vergadering van district IX van den Schoolraad (17 Mei a.s. te Goes), hoopt de heer J. Laport van Goes te refereeren over het bezuinigingsrapport. Via „Zeeuwsche Kerkbode“ nemen wij diens stellingen over:

1. Het voorgestelde bezuinigingsrapport moet worden gezien in het licht der historie van het onderwijs in de 19e eeuw.
2. Het is door de tegenwoordige tijdsomstandigheden onvermijdelijk geworden.
3. Een groote verantwoordelijkheid draagt hij, die welgerachtig zou zijn naar zijn vermogen aan de oplossing van de moeilijkheden, waarin het onderwijs is gekomen, mede te helpen.
4. De oplossing mag echter nimmer leiden tot prijsgeving van de onaantastelijke grondslagen der geestelijke vrijheid.

In verband hiermede treft ons wat de heer H. Algra schrijft in „Leeuwarder Kerkbode“:

De concentratie van bijzondere scholen zal niet dwingend worden opgelegd. Wat ook verstandig is.

Maar de zijdelingsche drang tot combineeren wordt niettemin, als dit ontwerp wordt aangenomen, wel heel sterk. Op zich zelf zou dit geen bezwaar zijn. Als het zich maar beperkte tot die scholen, waar concentratie inderdaad zonder overwegend bezwaar kan geschieden. Maar nu is het plan, dat scholen met minder dan 60 leerlingen niet meer zullen worden gesubsidieerd. En dat kan fataal worden. We laten nog rusten, dat voor grotere gemeenten het getal zestig nog niet voldoende is. Ook dat kan in Friesland met zijn groote gemeenten een rol spelen. Als men in Den Haag een wet uitroedt, waarin gesproken wordt over gemeenten van zooveel of zooveel zielen, dan staat de heeren altijd een dorp of stad met zulk een zielen-aantal voor den geest. En ze hebben er een herrip van, dat gemeenten als Wonsersdijk en Wijnbrunnendijk, Tietjerksteradeel en Smallingerland een geweldige onnervlakte beslaan. Wanneer zulk een gemeente meer dan 10.000 zielen telt, mag zij daarom niet op een lijn worden gesteld met een stadje, dat een zelfde aantal inwoners heeft.

We komen hieron evenwel nog terug. Nu willen we reeds wijzen op het gevaar, dat dreigt, wanneer de scholen met minder dan 60 leerlingen overal moeten verdwijnen. Dat is voor sommige streken eenvoudig een ramp. En het kan alleen worden goedgepraat door menschen, die van de toestanden op het platteland, b.v. in Friesland, niet op de hoogte zijn. Gaat deze regeling door, dan kan Berlikum zijn twee Christelijke scholen behouden. Maar Warfhuizen ziet zijn eene schooltje verdwijnen. In deze tegenstelling komt juist de kwestie scherp naar voren. Eenigezins grotere scholen, al staan ze bijna boven op elkaar, behouden hun volle rechten. Maar de kleine